

ENGEL TÜRLERİ ve FARKINDALIK SÜRECİ

Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireyler

Özel gereksinimli bireyler, genellikle şu gruplarda toplanmaktadır:

1. Zihinsel Yetersizlik
2. Özel Öğrenme Güçlüğü
3. Ortopedik Yetersizlik
4. Dil ve Konuşma Güçlüğü
5. İşitme Yetersizliği
6. Görme Yetersizliği
7. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)
8. Yaygın Gelişimsel Bozukluk
9. Üstün ve Özel Yetenek

1. ZİHİNSEL YETERSİZLİK

Zihinsel işlevler bakımından farklılık gösteren kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde eksiklikleri ve sınırlılıkları olan bireylerdir.

Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zihinsel işlevler bakımından farklılık gösteren; kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde eksiklikleri ve sınırlılıkları olan bireylerdir.

Yapılan tanılama ve zekâ testi sonucunda 50-69 puan arasında çıkan bireylerdir.

Nasıl Fark Edilir?

- Geç ve güç öğrenirler.
- Dikkatleri kısa süreli ve dağınıktır. İlgi alanları dardır.
- Dil ve konuşma bozuklukları yaygındır.
- İş edinmede ve bu işi sürdürmede problemleri vardır.
- Unutkandırlar.
- Güdülenme eksikliği vardır.
- Başarısızlık daha çok okumada, okuduğunu anlama ve anlatmadadır.
- Genelleme yapamazlar.
- Öğrendiklerini çabuk unuturlar.

- Genellikle kendilerinden yaşça küçük çocuklarla iletişim kurarlar.
- Rutin ve karmaşık olmayan işlerde başarılıdır.
- Bir hastalık olarak tanımlanamaz, **tedavisi yoktur, sürekli**dir.
- Yeni ortamlara girmekten hoşlanmazlar.
- Sağlık problemleri vardır. Daha sık hasta olurlar.
- Temizlik yönünden gereken titizliği gösteremezler.
- Grupta lidere uyarlar.
- Sosyal faaliyetlere karşı ilgisizdirler.
- Sorumluluk almaktan kaçınırlar.
- Parçadan bütüne doğru daha kolay öğrenirler.
- Soyut kavramları anlamakta güçlük çektiklerinden zaman kavramını ve sayısal kavramları çok geç ve güç öğrenirler.
- İki şey arasındaki benzerlik ve farklılığı kolay ayıramazlar.
- Kelime dağarcıkları yaşlarına göre normalin altındadır.
- Kendilerine güvenleri azdır.
- Kurallara uymakta güçlük çekerler.
- Karışık becerileri yapmakta zorlanırlar.
- Arkadaşlık kurmakta ve sürdürmekte zorlanırlar.
- Oyun başlatamazlar ve sürdürmezler.
- Genellikle okul çağında fark edilirler.

Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zekâ testi sonucunda zekâ seviyesi 35-49 puan arasında tespit edilen bireylerdir. Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim

hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanmaktadır.

Nasıl Fark Edilir?

- Dikkat süreleri ve ilgileri sınırlıdır.
- Sosyal kurallara uymakta çektikleri güçlük, ev ve okul yaşantılarında problem oluşturabilir.
- Sözel yönlendirmeleri anlama, kavrama ve genelleme yapabilme becerilerinde yetersizlik görülmektedir.
- Zihinsel engelin yanı sıra hiperaktivite veya durgunluk gibi özellikler taşıyabilirler.
- Büyük ve küçük kas gelişimdeki gerilikten dolayı beden eğitimi hareketlerinde, ritmik gösterilerde, top atma ve tutmalarda, kalem tutma ve el becerisi gerektiren faaliyetleri yapmada normal yaşitlarına göre gerilik ve yavaşlık gösterirler. Dolayısıyla zihinsel engeli yanında davranış ve uyum bozukluğu ile karşımıza çıkabilirler.
- Akademik kavramları geç ve güç öğrenirler.
- Soyut kavramları, terimleri ve tanımları çok geç ve güç anlarlar.
- Genellikle konuşmaya geç başlarlar.
- Kazandıkları bilgileri transfer etmekte zorlanırlar.
- Zaman kavramı geç ve güç gelişir.
- Sosyal ilişkilerinde grupta daima başkalarına tabii olma eğilimindedirler.
- Yakın çevredekilerle kolay dostluk kuramazlar. Kurdukları dostlukları uzun süre devam ettiremezler. Kolayca küser, dostlukları bozarlar ve yalnızlığı tercih etme eğilimindedirler.
- Sorumluluk almaktan çekinirler.

Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik

Zeka testi sonucuna göre 20-35 puan arasında olup bireyin öz bakım becerilerinin öğretimi dahil olmak üzere yaşam boyu süren, yaşamın her alanında tutarlı ve daha yoğun özel eğitim ile destek hizmete ihtiyacı olan bireyler olarak tanımlanmaktadır.

Nasıl Fark Edilir?

- Bir konuyu çok uzun bir sürede algırlarlar.
- Tepkilerini basit bir şekilde ifade ederler.
- Öğrendikleri beceri ve kavramları genellemezler.
- Soyut kavramları anlayamazlar.
- Somut kavramları öğrenebilirler.
- Oyunlarda yaşça kendilerinden küçüklerle oynamayı tercih ederler.
- Her işte birine bağımlıdırlar.
- Arkadaşlık kurmada zorluk çekerler.
- Bir işi, oyunu uzun süre devam ettiremezler.
- Kendilerine güvenleri çok azdır.
- Kurallara uymada zorluk çekerler.
- Basit becerileri, kavramları öğrenebilirler.
- Basit tepkileri ve kuralları anlarlar.
- Uzun ve karmaşık cümleler kuramazlar.
- İsteklerini beden diliyle ya da basit tek ya da iki kelime ile anlatırlar.
- Konuşma becerileri görülmeyebilir.
- Zihinsel yetersizliğinin yanında işitme, görme gibi başka yetersizlikler de görülebilir.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ:

Dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan; dinleme, konuşma, okuma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü nedeniyle özel eğitim hizmetlerine ihtiyacı olan bireylerdir.

Nasıl Fark Edilir?

- Okuma, yazma konusunda güçlük çekerler.
- Okumayı sökmeleri gecikebilir. Hatalı okur- yazarlar (sesleri değiştirir).
- b — d , p- q harflerini 6-9 sayılarını ters algılayabilirler; ne'yi en; 3'ü E; 12'yi 21 gibi algılayabilirler.
- Okurken kelime atlayabilirler.

- Gün, ay, yıl, mevsimler ve alfabenin sırasını karıştırabilirler.
- Defter ve kitaplarını düzensiz kullanabilirler.
- Defter, kalem vb araçlarını kaybedebilirler.
- Yazarken sayfayı düzenli kullanamaz, gereksiz satır atlar, boşluk bırakabilirler.
- Çarpım tablosunu öğrenmede zorluk çekebilirler
- Zamanı ayarlamakta güçlük çekebilirler.
- Yön kavramları zayıf olabilir.
- Saati öğrenmekte zorluk yaşayabilirler.
- Belirli bir sıra içinde yapılması gereken işlerin sırasını karıştırabilirler.
- Kaba motor becerilerinde, ip atlama, top yakalama gibi hareket ve oyunlarda yaşıtlarına oranla başarısız olabilirler.
- Kendilerini ifade etmede güçlük çekebilirler.
- Dağınık olabilirler.
- Arkadaş ilişkilerinde sorun yaşayabilirler.
- İnce motor becerilere dayalı işlerde zorluk çekebilirler.
- Uzaklık ve derinlik algısı zayıf olabilir.

BEDENSEL YETERSİZLİK SÜREĞEN HASTALIK, ORTOPEDİK YETERSİZLİK

Bedensel Yetersizliği ve Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar

Duyusal özellikli olmayan, bedensel sınırlılıklarından ya da sağlık sorunlarından dolayı okula devamları aksayan ya da öğrenebilmeleri için özel hizmetleri, öğretimi ve özel donanımı gerektiren gruptur.

Ortopedik Yetersizlik

Bütün düzeltmelere rağmen iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemlerindeki engellerinden dolayı normal eğitim-öğretim çalışmalarından yeterince yararlanamayan gruptur.

Nasıl Fark Edilir?

- Bağımsız hareket edebilme becerileri, devinimsel koordinasyonları sınırlı olabilir.
- Hareketten çekinir, pasif kalmayı tercih edebilirler.
- Sıklıkla yorgunluktan şikâyet edebilirler.

- Denge bozuklukları görülebilir.
- Yürüme tarzlarında farklılıklar olabilir.
- Kol, bacak ve eklem ağrılarından şikâyet edebilirler.

Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Çocuklar

Konuşmanın akışında, ritminde, tizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında anlamında bozukluğu bulunan bireydir.

Dil ve konuşma güçlüğü; bireyler arası sözel iletişimde herhangi bir nedenle ve herhangi bir boyutta ortaya çıkan aksaklık ve düzensizliktir.

Nasıl Fark Edilir?

- Sesleri atlarlar ya da düşürürler. Örneğin; “kapı” yerine “apı”
- Kelimenin yanına aynı sesi ya da farklı bir sesi ekleyip çıkarabilirler. Örneğin; “saat” yerine “sahat”
- Kelime içindeki bir sesi farklı bir ses ekleyerek çıkartarak söyleyebilirler. Örneğin; “araba” yerine “ayaba”
- Sesleri uzatabilirler. Örneği; “a-a-a-amca”
- Kelime ve heceleri tekrar edebilirler. Örneğin; “o-ol-maz”
- Konuşurken istenmeyen jest ve mimikleri kullanabilirler.
- Kelimeleri değişik şekilde vurgulayabilirler.
- Konuşmaları kısıtlı ve sözcük dağarcıkları sınırlı olabilir.
- İsteklerini ve duygularını nesnelere vurarak, çarparak gösterebilirler.
- Konuşma sesi gür ya da zayıf çıkabilir.
- İsteklerini anlatmak yerine jest, mimik ya da başka türlü işaretleri kullanabilirler.

İŞİTME YETERSİZLİĞİ

İşitme duyarlılığının kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeniyle bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

Nasıl Fark Edilir?

- Birden oluşan ses değişimlerini fark edemeyebilirler.

- Motorlu araçların gürültüsüne ilgisiz kalabilirler.
- Dil gelişiminde gerilik olabilir.
- Arkasından çağrıldığında ismine tepki vermeyebilirler.
- Radyo-Teyp vb. müzik araçlarını dinlemeye karşı ilgisiz kalabilirler.
- Sınıftaki tartışmalara karşı ilgisiz kalabilirler.
- Konuşulan bazı sözcüklerin yinelenmesini isteyebilirler.
- Konuşanı bir eli ile kulağını destekleyerek dinleyebilirler.
- Konuşanın yüzüne bakarak dinlemek isteyebilirler.
- İşitebilmek için konuşana doğru eğilebilirler.
- İsteklerini anlatabilmek için gereğinden fazla jest ve mimik kullanabilirler.
- Talimatları yanlış anlayabilirler.
- Dikte çalışmasında yanlışlıklar yapabilirler.
- Okul başarıları yaşıtlarına göre gerilik gösterebilir.
- Okuma güçlüğü yaşayabilirler.
- Sessiz kalmayı seçebilirler.
- Sürekli gerginlik ve sinirlilik halinde olabilirler.
- Seslerin hangi yönden geldiğini kestiremeyebilirler.
- Grup oyunlarına katılmada isteksiz kalabilirler.
- Çağrılınca cevap vermeyebilirler.
- Annesinin sesini tanıyamama/ayırt edememe görülebilir.
- Sık sık sinüs, kulak akıntısı, kulak enfeksiyonu ve soğuk algınlığı gözlenebilir.
- Televizyonu ya da radyoyu yakın mesafeden dinleme ve sesini normalden fazla açmayı isteyebilirler.
- Özellikle kış aylarında tekrarlayan orta kulak iltihabı görülebilir.
- Konuşma düzgün ve akıcı olmayabilir.
- Çok gürültülü ortamlarda konuşmaları ayırt edemeyebilirler.

GÖRME YETERSİZLİĞİ

Görme gücünün kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı bireyin eğitim

performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

Nasıl Fark Edilir?

- Gözlerini ovalayabilir, nesnelere bulanık görebilir.
- Göze yakın iş yaparken kaş çatabilir, rahatsız olabilir.
- Gözleri çapaklanabilir.
- Işığa karşı normalden fazla duyarlı olabilir.
- Göz yanmasından yakınabilir, gözleri sulanabilir.
- Göz- göz kapağı altı kabuk bağlayabilir, şişebilir.
- Şaşılık olabilir.
- Göze yakın iş yaparken baş ağrısı, baş dönmesi, bulanık ve çift görmeden yakına-bilir.
- Sık sık tökezleyebilir, yürürken ufak engelleri göremeyebilir.
- Kitap veya küçük oyuncakları göze yakın tutabilir.
- Uzak veya yakına bakarken vücudunda gerilim duyabilir, yüzünü kırıştırabilir.
- Renkleri seçemeyebilir, yazıları karışık ve fazla eğik olabilir.

DİKKAT EKSİKLİĞİ ve HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU (DEHB)

Dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, ataklık ve dürtüsellik özelliklerinin belirgin olduğu, etkinlik ve görevleri sürdürme ve tamamlamada güçlük çekilen ve bu özellikler nedeni ile belirgin sorunlar yaşanan gelişimsel bir bozukluktur.

Nasıl Fark Edilir?

- Belli bir süre oturmaları istendiğinde bile vücutları kıpır kıpır olabilir.
- Bir işin başında oturma süreleri çok kısa olabilir.
- Buldukları yere vurarak, dokunarak, ritmik sesler çıkarabilirler.
- Başladıkları işi sonlandırmada zorlanabilirler.
- Ayrıntılara dikkat etmekte zorlanıp dikkatsizce hatalar yapabilirler.

- Bir işe uzun bir süre konsantre olamayabilirler.
- Dikkatlerini odaklaştırmada güçlük çekebilirler.
- Aynı anda pek çok şeyle birden ilgilenebilirler.
- Sık sık eşyalarını kaybedebilirler.
- Bir aktiviteye uzun süre katılma, anlatılanları dinleme ve becerileri genellemede yetersiz kalabilirler.
- Bir hareketi yapmadan önce sonuçlarını düşünemeyebilir ya da fark edemeyebilirler.
- Sürekli konuşur, bağırır, başkalarını yaptığı işi engelleyebilirler.
- Yönergeleri takip etmede yetersiz kalabilirler.
- Günlük etkinliklerde unutkan olabilirler.
- Eşyalar üzerinde gezme, tepelere tırmanma her şeyin içine girme davranışları söz konusu olabilir.
- Evden, okuldan kaçma davranışı gösterebilirler.
- Davranışlarını kontrol edemeyebilirler.
- Hatalarını kabullenemeyebilir, suç başkalarında arayabilir, öz eleştiri yapamayabilirler.
- Çok ve hızlı konuşabilirler.
- İki kişi konuşurken araya girme eğilimi gösterebilirler.
- Alaycı olabilirler.
- Düzenli defter tutamayabilirler.
- Hep kendi istedikleri olsun isterler, olmazsa hırçınlaşabilirler.
- Kurallara uymada zorlanabilirler.
- Sabırsız davranışlarda bulunabilirler.
- Sorulan soru tamamlanmadan cevap verme eğilimindedirler.
- Huzursuz ve gergin olabilirler.
- İsteklerinin ardı arkası kesilmeyebilir.
- Çabuk sinirlenebilir, öfke nöbetleri gözlenebilir.
- Kendilerini yetersiz ve başarısız algılayabilirler.
- Geç yatma-uyuyamama-erken kalkma söz konusu olabilir.
- Uyum, yönelim kusurları olabilir.
- El-göz koordinasyonu gerektiren işlerde sakardılar.
- Oyunlarda kurallara uyamayabilirler.
- Hırçın, kavgacı tutum sergileyebilirler.
- Kavga-dövüş başlatma söz konusudur.
- Yalana sık başvurabilirler.

- Bilgiçlik taslayabilirler.
- Düğme ilikleme, ayakkabı bağlama, düzgün yazı yazma, düzgün kesme gibi el becerilerinde yetersiz olabilirler.
- Günlük işlerde unutkan olabilirler.
- Acıya dayanıklı olabilirler.
- Test ve sınavlarda ilk soruları doğru cevaplarırken genelde 5-6 soru sonrasında hatalı cevap sayısı artar.

1.1.8 YAYGIN GELİŞİMSEL BOZUKLUK

Otizm

Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığı erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bu özellikleri nedeniyle özel eğitim hizmetlerine ihtiyacı olan bireylerdir.

Rett Sendromu

Çocuk psikiyatrisinde ağır düzey zihinsel yetersizlik ve otizme benzetilmesi nedeni ile en fazla yanlış tanı olan hastalık grubudur.

Çocuk Dezintegratif Bozukluğu

3 yaşından sonra çocukların dil, sosyal işlev ve motor becerilerinin gelişiminde gecikmeler olarak görülen ve ender rastlanan bozukluktur.

Atipik Otizm

“Atipik yaygın gelişimsel bozukluk” olarak da isimlendirilen bu grup, tam olarak tanısal ölçütleri karşılamayan ama otistik belirtiler de gösteren bir gruptur.

Asperger Sendromu

Çocukluk çağında ortaya çıkan genetik geçişli bir sorundur. Sendromun ana belirtisi aşırı içe kapanıklılık durumudur. Tekrarlayıcı davranışlar, tekdüze bir konuşma, belli bir konuya abartılı ilgi diğer önemli belirtilerdir. Hastalık, 3-4 yaşlarından sonra yavaş yavaş fark edilebilir.

Nasıl Fark Edilirler?

- Görsel uyarılara karşı tepkisiz kalıp ışıktan rahatsız olabilirler, karanlıkta daha rahat edebilir, parlak ve dönen cisimlere çok uzun süre bakabilirler.
- Acıyı, sıcaklığı, soğukluğu fark edemeyebilir ya da aşırı duyarlı olabilirler.
- Dokunulmayı reddederler.
- Büyük, küçük kas-motor becerilerinde zayıflık olabilir.
- Hiperaktif veya hipoaktif motor davranışları görülebilir.
- Anneye bağımlı olmayabilirler.
- Sevgi-güvende olma isteği görülmeyebilir.
- Zamanlarının çoğunu tek başına geçirirler.
- Karşılıklı iletişim önemli değildir.
- Oyunlara katılmazlar.
- Temel duyguları ifade edemediğinden, karşılıklı iletişim kurmayıp bağırma, vurma, çığlık atma gibi davranışlar görülür.
- Hiç konuşmama, anlamsız konuşma, ekolali konuşma, zamirleri karıştırma-gramer bozukluğu stereo tipik ve yineleyici dil, kelimeleri kendine özgü kullanma görülebilir.
- Davranışsal problemler ve duygusal güçlükler görülebilir.

Davranışsal Problemler:

- Öfke nöbetleri (kendine-çevresine).
- Stereotip hareketler (kendiliğinden başlayan).

Duygusal Güçlükler:

- Özel korkular (sudan-ayağını sıkın ayakkabıdan).
- Tehlikelerin farkında olmama (yüksek duvarda yürüme).
- Nedensiz gülme-ağlama.
- Değişiklere karşı tepki gösterme (sevinç çığlıkları-öfke nöbetleri).
- Otobüs hareket saatleri-sayıları ezberleme (görsel yetenek).
- Kendi kendine okuma yazma öğrenebilir, genelde okuduklarını anlayamazlar.

- Erken gelişmiş kavramsal görsel-motor yetenekleri olabilir.
- Zihinsel engeli, görme engeli, işitme engeli, epilepsi gibi bozukluklarla birlikte görülebilir.
- Konuşulmanın sınırlı bir kısmını anlarlar.
- Çok nadir “evet” ve “hayır” kelimelerini kullanırlar.
- Asla yalan söylemezler.
- Eş anlamlı kelimeleri kullanmazlar.
- Zıt anlamlı kelimeleri karıştırırlar.
- Hayal etme, yaratıcılık, empati, taklit becerileri yoktur.
- Yalnızlıktan hoşlanırlar.
- Bir nesneye bağımlılık gösterebilirler.
- Nesnelere amacına uygun kullanamayabilirler.

Örneğin, arabayı ters çevirip tekerleklerini döndürürler.

- Tepkileri abartılıdır.
- Dikkat alanları dardır.
- Genelde yeme ve uyku problemleri vardır.
- Enstrüman çalma-kuvvetli hafıza-mekanik oyuncakları söküp takma gibi özel beceriye sahip olabilirler.
- İnişiyatif kullanamazlar.
- Kendilerinden üçüncü tekil şahıs olarak söz edebilirler.

ÜSTÜN ve ÖZEL YETENEK

Zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren ve bu tür yeteneklerini geliştirmek için okul tarafından sağlanamayan hizmet veya faaliyetlere gereksinim duyan çocuklardır.

Nasıl Fark Edilir?

- Gelişimin tüm alanlarında yaşlarının ilerisinde.
- Erken yürür, erken konuşur, okumayı erken yaşta öğrenirler.
- Sürekli soru sorarlar, meraklıdırlar.
- Zihinsel ve fiziksel olarak büyük bir enerjiye sahiptirler.
- Ayrıntılara olağanüstü dikkat ederler.
- Öğrenme ve bilgiye sürekli açlık duyarlar.
- Zengin sözcük hazinesine sahiptirler. Kelimeleri doğru telaffuz ederler, yerli

yerinde kullanırlar ve akıcı bir konuşmaları vardır.

- Çabuk öğrenme, kavrama ve akılda tutma özellikleri vardır.
- Uzun süre dikkatlerini bir konu üzerinde yoğunlaştırabilirler.
- İlgi alanları geniştir.
- Karmaşık problemler çözmekten hoşlanırlar.
- Sorumluluk duyguları kuvvetlidir. Sorumluluk almayı çok ister ve bunu yerine getirmekten çok hoşlanırlar.
- Gözlem yetenekleri güçlüdür.
- Genelleme ve soyutlama yaparak bilgilerini başka alanlara aktarabilirler.
- Sebep-sonuç ilişkisine ilgi duyarlar.
- Yaratıcılık ve mucitlik özellikleri vardır.
- Azimli ve sebatlıdırlar.
- Kendilerine güvenleri tamdır.
- Espri yetenekleri vardır.
- Duyarlıdırlar, başkalarına karşı empati duyarlar.
- Güçlü bir konsantrasyona sahiptirler.
- Liderlik özellikleri vardır.
- Amaçlarına ulaşmaktan ve başarıdan zevk duyarlar.
- Orijinal ve eleştirel düşünceye sahiptirler.
- Başkalarıyla kolayca işbirliği yaparlar.
- Alçak gönüllüdürler, başkalarına yardım etmekten hoşlanırlar.
- Çalışkandırlar.

125. YIL İLKOKULU REHBERLİK SERVİSİ